УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ МР АНЕ А. ЈОВАНОВИЋ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију

Комисија је именована одлуком Наставно-научног већа Филолошког факултета у Београду бр. 1303/1 од 17. 04. 2013.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Веран Станојевић, ванредни професор за ужу научну област Романистика, изабран у звање ванредног професора 23. 03. 2010., Филолошки факултет Универзитета у Београду, ментор
2. др Михаило Поповић, ванредни професор за ужу научну област Романистика, изабран у звање ванредног професора 23. 03. 2010., Филолошки факултет Универзитета у Београду
3. др Ненад Крстић, редовни професор за ужу научну област Романистика, изабран у звање редовног професора 01.06.2008. године, Филозофски факултет у Новом Саду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Ана (Арсен) Јовановић
2. Датум рођења, општина, република:
31. мај 1956, Врачар, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
јануар 1988, „Метафоре у савременој француској лингвистици“
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
примењена лингвистика

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Граматичко-стилски аспекти преводâ Прустовог романа У потрази за изгубљеним временом на српском и хрватском говорном подручју“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација Ане Јовановић састоји се од 5 поглавља, литературе и четири прилога. У првој глави (стр. 8-80) представља се традуктологија као релативно млада дисциплина са свим главним традуктолошким појмовима: преводном јединицом, еквиваленцијом, ентропијом, двема преводним стратегијама, процесом одлучивања. Преводилачка операција, приказана кроз призму лингвистичког и

комуникационог модела, показује се као изузетно сложена; њен резултат, а то је текст превода, носи обележје хибридног производа: креативног и иноваторског, са печатом преводиочеве субјективности, али уједно имитативног и репродуктивног, потчињеног изворнику и његовој значењско-структурној матрици. Ова двострукост огледа се и у низу дихотомија присутних у расправама из области теорије превођења: то су мисао и форма, денотација и конотација, изворна и циљна средина, језик и култура. Даље се показује како су теоретичари постепено уочавали непродуктивност модела са таквом биполарном структуром, нудећи све чешће као решење било синтезу ових елемената, било њихову градирану скалу, то јест континуум. То је омогућило комплексније и флексибилније схватање процеса преводиочевог доношења одлука у погледу примене преводних стратегија, а тиме и ревидирање модела евалуације превода. Својство варијабилности параметара посебно се истиче као једно од кључних у превођењу.

У другој глави (стр. 83-159) разматрају се књижевне теорије превођења, то јест општи и специфични нормативни оквири за ваљаност књижевног превода какве су понудили, подробније од осталих, теоретичари Јиржи Леви, Антоан Берман и Фортунато Исраел. Посебан нагласак стављен је на Левијеву књигу Уметност превођења, где је представљена табела инваријантних и варијантих семантичких и формалних компоненти у превођењу жанровски различитих типова текстова. Анализирани су и доприноси Бермана и Исраела као припадника сукобљених теоријских „школа“, јер они из различитих углова посматрају пренос уметничке форме дела. Де Бограндови различити нивои еквиваленције показују се као пут за превазилажење ових сукобљених полазних ставова.

Трећа глава рада (стр. 159-228) даје приказ различитих модела евалуације квалитета превода који су еволуирали у правцу све сложенијег и све егзактнијег скупа параметара, не само текстуалних него и вантекстуалних. Док функционалистички усмерени модели теоретичара евалуације Катарине Рајс, Јулијане Хаус, Робера Лароза и Малколма Виљемса обухватају све врсте текстова, Берман и Њумарк се фокусирају на критичка начела вредновања превода искључиво књижевних дела. Показује се да је најпримеренији метод у евалуацији преводне књижевности спој функционалног и аналитичког приступа, док је најважнији сегмент анализе – подробно поређење превода са изворником. Дат је и приказ најсвеобухватније студије о евалуацији Џеремија Мандеја, који испитивање темељи на преводиочевим рукописима и дневницима као сведочанствима о процесу рада и одлучивања. Уз то, егзактно истраживање које је Мандеј спровео испитујући карактер инваријантних и варијантних елемената у преносу на циљни језик несумњив је допринос проучавању проблема не само евалуације, него и ретрадукције.

У четвртој глави (стр. 228-303) представља се хипотеза о ретрадукцији какву су изнели Бенсимон, Гамбје и Берман, као и истраживања којима је циљ да провере њену валидност. За различите ауторе и преводе таква истраживања праве Скибињска, Марин-Домине и Ана-Луиз Милни – ова последња на корпусу првог енглеског превода и каснијих ретрадукција Прустовог дела. На основу истраживања Леа Шпицера о Прустовом стилу и формално-садржинском јединству његове реченице, уводе се сви елементи синтаксе, прозодије и лексике, чак и симболичка вредност наслова̂ и поднаслова̂, као нужни параметри у компаративној анализи превода̂. Најзад, указује се на могућност да ретрадукција интегрише сва претходна успела решења, као и да се у жељеном правцу „одмакне“ од тоналитета претходног превода или да „кадрира“ дејство на читаоца. Тиме су постављени темељи за упоредну анализу превода Прустовог дела на хрватском говорном подручју и Живојновићеве ретрадукције намењене српском говорном подручју.

У петој глави (стр. 303-402) даје се најпре приказ места и улоге Прустових превода Трагања у систему домаће књижевности, са анализом четири превода Комбреа коју је за хрватско говорно подручје направила Ванда Микшић. На основу изнетих параметара морфосинтаксе, прозодије и лексике, анализирају се затим примери хрватског превода и српске ретрадукције Живојина Живојновића остварени на различитим нивоима еквиваленције. Пета глава, заједно са закључком и прилозима, представља кључни део рада и онај његов сегмент који се може сматрати научним доприносом на пољу примењеног модела евалуације и предлога за критички приступ преводној књижевности. Уз то, анализа преводних решења несумњиво нуди нове оквире за упоредну стилистику француског и српског прозног текста; најзад, у домену традуктологије, она на иновативан начин приказује кључне одлике ретрадукције Живојновићевог превода капиталног Прустовог дела.

У прилогу 1 дата је целина Прустовог одломка чији се делови наводе у анализи на странама 319-303,

као и интегрални Тецилазићеви и Живојновићеви преводи тог одломка. У прилогу 2 дат је допунски низ примера преноса елемената морфосинтаксе; тиме се потврђује претпоставка понуђена у одељку 5.2.1. Наиме, одомаћујућа стратегија показује се као примеренија за постизање стилске еквиваленције, а дати су и кратки коментари стилских вредности преводних еквивалената. Томе насупрот, калкирање изворних морфосинтаксичких структура давало је преводима егзотични или анахрони призвук; примери показују да таква необична експресивност остварује одређени ефекат, али да не може да надомести стилску непримереност појединих преводних решења. Поступци модулације, транспозиције, редистрибуције и експлицитације показали су се као најзаступљенији у преводним решењима датим у прилогу 2. Прилог 3 нуди додатне примере за пренос експресивне еквиваленције као приоритне на одређеним местима у тексту оригинала; у њему се нуде преводна решења за поједине прозодијске компоненте Прустове прозе, пре свега за ритам и алитерацију. Примери из Прилога 3 потврђују да су се калкирањем оригиналног реченичког ритма, а у стиховима калкирањем метра и риме, добијали бољи резултати на нивоу естетске и прагматичке еквиваленције. Ово значи да је одустајање од одомаћујуће стратегије када је у питању пренос прозодијских компоненти био пут ка успелијем преводу, оличеном у Живојновићевој ретрадукцији. У Прилогу 4 даје се допунски низ примера за пренос лексике, где је егзотизујућа стратегија имала амбивалентан ефекат. Наиме, реч је о архаизовању и поетизовању извесних лексема у ретрадукцији, до те мере да се може казати како то представља Живојновићеву преводилачку идиосинкразију. Међутим, стилском обележеношћу лексике некад се постижу занимљиви резултати који ојачавају стереотипне представе о Прустовом стилу, а некада – што је нарочито видљиво у преводним варијантама појединих наслова – поетизацијом лексема усмерава се превод ка одређеним конотативним и асоцијативним вредностима које нису нужно присутне у оригиналу. Изузетак од егзотизујућег начела у ретрадукцији представља пренос реалија и топонима, јер се ту Живојновић првенствено руководи прагматичким разлозима. Овим прилозима нуде се додатни аргументи за све закључке понуђене, заједно са исцрпним анализама, у главном тексту тезе.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Дисертација је конципирана тако да се у прве четири главе постављају темељи за метод анализе који ће бити примењен у поређењу двају превода Прустовог дела у петој глави. Најпре се дају основне претпоставке за разумевање кључних проблема са којима се традуктологија, као релативно млада дисциплина, сусреће при анализи процеса превођења и његовог резултата, у овом случају књижевног превода. Главни традуктолошки појмови разматрају се у првом поглављу из различитих углова, захваљујући приказу међусобно супротстављених традуктолошких модела. Систематичност са којом је обрађен традуктолошки појмовни апарат и јасноћа ауторкине анализе чак и најсложеније теоријске проблематике представљају несумњив допринос домаћој традуктологији. Приступ који је она применила омогућио је, с једне стране, прегледан увид у поларизована схватања која су дуго кочила напредак студијâ о превођењу; с друге стране, обједињавањем супротстављених модела и њихових гледишта добијена је методолошка алатка помоћу које ће се прецизније и свеобухватније анализирати примери првог превода и ретрадукције Прустовог романа.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Ана Јовановић (2012): „Балар у спору са претходницима: нацрт за варијабилни критички образац“, *Анали Филолошког факултета*, број 24, свеска II, стр. 163-183.
2. Ана Јовановић (2008): „Кохерентни аспекти политичких метафора и целовита метафоричка структура“, *Токови у савременој романистици*, стр. 269-285, уредник Јелена Новаковић, Београд, Филолошки факултет : Друштво за културну сарадњу Србија-Француска, ISBN 978-86-86419-52-1.
3. Ана Јовановић (2013), „Хипотеза о ретрадукцији под лупом истраживача“, *Ријеч*, бр. 8, Институт за језик, Никшић (у штампи).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У свом уводном делу, ауторка дисертације поставила је себи неке опште и посебне циљеве које је желела да оствари својим научно-истраживачким радом. Између осталог, настојала је да испита природу везе између значењских и стилско-формалних обележја превода, на основу неких од теза изнетих у првој глави; затим, намера јој је била да испита улогу различитих нивоа еквиваленције, као и евентуалну повезаност стратегије дословности и интерпретативне теорије смисла. Осим тога, посебно поље истраживања представљале су у њеном раду такозване реалије, нарочито зато што се обично узимају као параметар за процену примењене преводилачке стратегије, пострањујуће или одомаћујуће; тиме се, бар донекле, испитује уједно и валидност хипотезе о ретрадукцији. Посебан циљ истраживања било је и испитивање преводиочевог стила као мерила његове субјективности, и то на пољу прозодије, морфосинтаксе и лексике, где засебан проблем представља истраживање могућих начина превођења идиома, метафора и игре речи. Истраживање постојања Берманових деформишућих тежњи у преводу и у ретрадукцији такође је било сегмент зацртаних намера ауторке дисертације.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

Резултате свог истраживања ауторка је анализирала и протумачила у оквиру модела евалуације који је представила у теоријском делу рада. Овај модел укључује варијабилности нивоа еквиваленције у складу са преводиочевом проценом којем од нивоа (лексичком, морфосинтаксичком или прозодијском) треба дати приоритет у преводној јединици. Оригинални и научно релевантни резултати до којих је ауторка дошла у свом истраживању произилазе готово аутоматски из примењене методологије, а њихово тумачење је убедљиво и у складу је са принципима предложеног модела.

X ПРЕДЛОГ:

На освову укупне оцене дисертације, комисија предлаже се овај извештај усвоји и да се мр Ана А. Јовановић позове на усмену одбрану докторске дисертације.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Веран Станојевић, ванредни професор Филолошког факултета у Београду

2. Др Михаило Поповић, ванредни професор Филолошког факултета у Београду

3. Др Ненад Крстић, редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду